

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2005-12-14

Närvarande: f.d. justitierådet Lars K Beckman, justitierådet Leif Thorsson och regeringsrådet Lars Wennerström.

Genetisk integritet m.m.

Enligt en lagrådsremiss den 24 november 2005 (Socialdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om genetisk integritet m.m.,
2. lag om ändring i föräldrabalken,
3. lag om ändring i sekretesslagen (1980:100),
4. lag om ändring i försäkringsrörelselagen (1982:713),
5. lag om ändring i lagen om (1995:831) om transplantation m.m.,
6. lag om ändring i lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område,
7. lag om ändring i lagen (2002:297) om biobanker i hälso- och sjukvården m.m.,
8. lag om ändring i försäkringsavtalslagen (2005:104).

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnessakkunniga Annette Norman och Lars Grönwall, biträdda av ämnesrådet Lena Jonsson.

Sveriges Försäkringsförbund har i skrivelse till Lagrådet den 7 december 2005 framfört synpunkter på det remitterade förslaget till lag om genetisk integritet m.m. Vid föredragningen har upplysts att för-

bundets synpunkter kommer att övervägas i det fortsatta beredningsarbetet.

De remitterade förslagen föranleder följande yttrande av Lagrådet:

Förslaget till lag om genetisk integritet m.m.

1 kap. 5 §

En viktig nyhet i lagförslaget är bestämmelserna i 2 kap. 1 § om olika förbud mot att använda genetisk undersökning och genetisk information. Dessa begrepp definieras i 1 kap. 5 § och har begränsats till undersökningar som har företagits inom hälso- och sjukvården eller medicinsk forskning. Denna begränsning i förhållande till kommittéförslaget har i författningskommentaren och i den allmänna motiveringen (avsnitt 6.1) inte motiverats särskilt utförligt. Det framhålls dock att syftet med den nya lagen är att ställa upp ett skydd mot förfaranden när det gäller genetiska undersökningar som skulle kunna äventyra människors tillit till hälso- och sjukvården och till medicinsk forskning. Det framhålls även att framtiden får utvisa om det också finns behov av lagstiftning när det gäller genetisk information som har tagits fram i andra sammanhang, t.ex. av laboratorier utanför hälso- och sjukvården.

Lagrådet har i och för sig inte något att erinra mot den föreslagna begränsningen men finner det angeläget att dess konsekvenser be-lyses ytterligare i detta lagstiftningsärende.

2 kap. 1 §

I den allmänna motiveringen anförs (avsnitt 6.1) att det saknas anledning att vid sidan av avtalslagens bestämmelser överväga någon

reglering av de civilrättsliga följderna av att avtal ingås i strid med det förbud som lagrummet innehåller, något som Advokatsamfundet efterlyst i sitt remissyttrande. Lagrådet erinrar om att det inte alltid är så att ett avtal som strider mot ett legalt förbud är ogiltigt. Huruvida ett sådant avtal skall vara ogiltigt får avgöras i praxis efter en analys av regelns syfte, behovet av en ogiltighetspåföljd – vid sidan av jämningsmöjligheten i avtalslagen – osv. (jfr NJA 1997 s. 93 och 2002 s. 322 samt i doktrinen bl.a. Grönfors, Avtalslagen, 2 uppl. 1989 s. 177 ff. och Ramberg & Ramberg, Allmän avtalsrätt, 6 uppl. 2003 s. 79).

8 kap. 1 §

I denna bestämmelse föreskrivs att Socialstyrelsens beslut i vissa fall får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Enligt vad som framhållits vid lagrådsföredragningen är avsikten att övriga beslut som meddelas med stöd av lagen inte skall kunna bli föremål för överklagande, vare sig med stöd av 22 a § förvaltningslagen (1986:223) eller 15 § förordningen (1996:570) med instruktion för Socialstyrelsen. Detta bör enligt Lagrådets mening nu komma till uttryck så att det direkt i lagtexten anges att övriga beslut enligt denna lag inte får överklagas. Lagrådet vill dock i detta sammanhang ändå ifrågasätta om inte samtliga tillståndsbeslut av Socialstyrelsen bör kunna bli föremål för en domstolsprövning. Lagrådet förordar därför att denna fråga ytterligare övervägs under det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Förslaget till lag om ändring i försäkringsrörelselagen

21 kap. 1 §

I det remitterade förslaget stadgas i 7 kap. 20 § om en tystnadsplikt som är utvidgad i förhållande till nu gällande bestämmelse i det angivna lagrummet. Den bestämmelsen är straffsanktionerad i nuvarande 21 kap. 1 § första stycket 4, en bestämmelse som – sannolikt av misstag – inte föreslås ändrad. I förslagets tredje stycke anges nämligen samtidigt att överträdelser inte skall följas av ansvar för brott mot tystnadsplikt enligt 20 kap. 3 § brottsbalken.

I vissa lagar på det finansiella området föreskrivs tystnadsplikt, varav följer att straffbestämmelsen i 20 kap. 3 § brottsbalken blir tillämplig om inte annat sägs. Som anförs i den allmänna motiveringen (avsnitt 10.5.4) är brott mot den tystnadsplikt som stadgas i 1 kap. 10 § bankrörelselagen straffria med hänvisning till att Finansinspektionen inom sin tillsynsverksamhet kan ingripa vid sådana brott, och i författningskommentaren anges dessutom att försäkringsbolaget kan förpliktas att utge skadestånd. (Jfr Lagrådets yttrande den 17 november 2005 beträffande 6 kap. 7 § förslaget till lag om särskild tillsyn över finansiella konglomerat.)

Enligt Lagrådets mening framstår det inte som motiverat att brott mot tystnadsplikten, när det gäller den ofta integritetskänsliga information som nu är i fråga, skall vara straffria. Det är svårt att se någon grund för skadestånd annat än om brottet kan ses som ett angrepp på den berörda personens frid eller ära och innefattar en allvarlig kränkning (se 2 kap. 3 § skadeståndslagen), vilket inte alltid behöver vara fallet. Det är inte heller lätt att uppfatta hur Finansinspektionens tillsynsverksamhet skulle kunna skydda enskilda mot att information lämnas i strid med bestämmelsen om tystnadsplikt. Lagrådet förordar att be-

stämelsen i 21 kap. 1 § första stycket 4 behålls oförändrad i enlighet med förslaget och att paragrafens tredje stycke inte ändras.

Övriga lagförslag

Lagrådet lämnar förslagen utan erinran.